

ראשי « חדשות » התחזית: 98% מהישראלים יחיו במגדלים, הקניונים יירדו מתחת לאדמה

התחזית: 98% מהישראלים יחיו במגדלים, הקניונים יירדו מתחת לאדמה

יעל דראל, 18.11.18, The-Marker

דו"ח מומחים ראשון מסוגו מספק תחזית ל-2050 ■ בישראל יגורו 18 מיליון תושבים ובנייה רבה תהפוך להיות תת-קרקעית ■ מנכ"ל רשות הטבע לשעבר, דן פרי: "גם במקרה של תכנון אידיאלי, הרחוק שנות אור מהתכנון כיום, הנזק הצפוי עדיין אדיר"

"ב-2050 יחיו 18 מיליון תושבים בישראל, 98% מהם יגורו במגדלי ענק. אנו צפויים לגור בצפיפות גדולה שתלך ותתעצם ולצפיפות הזאת השלכות חברתיות, קהילתיות וסביבתיות".

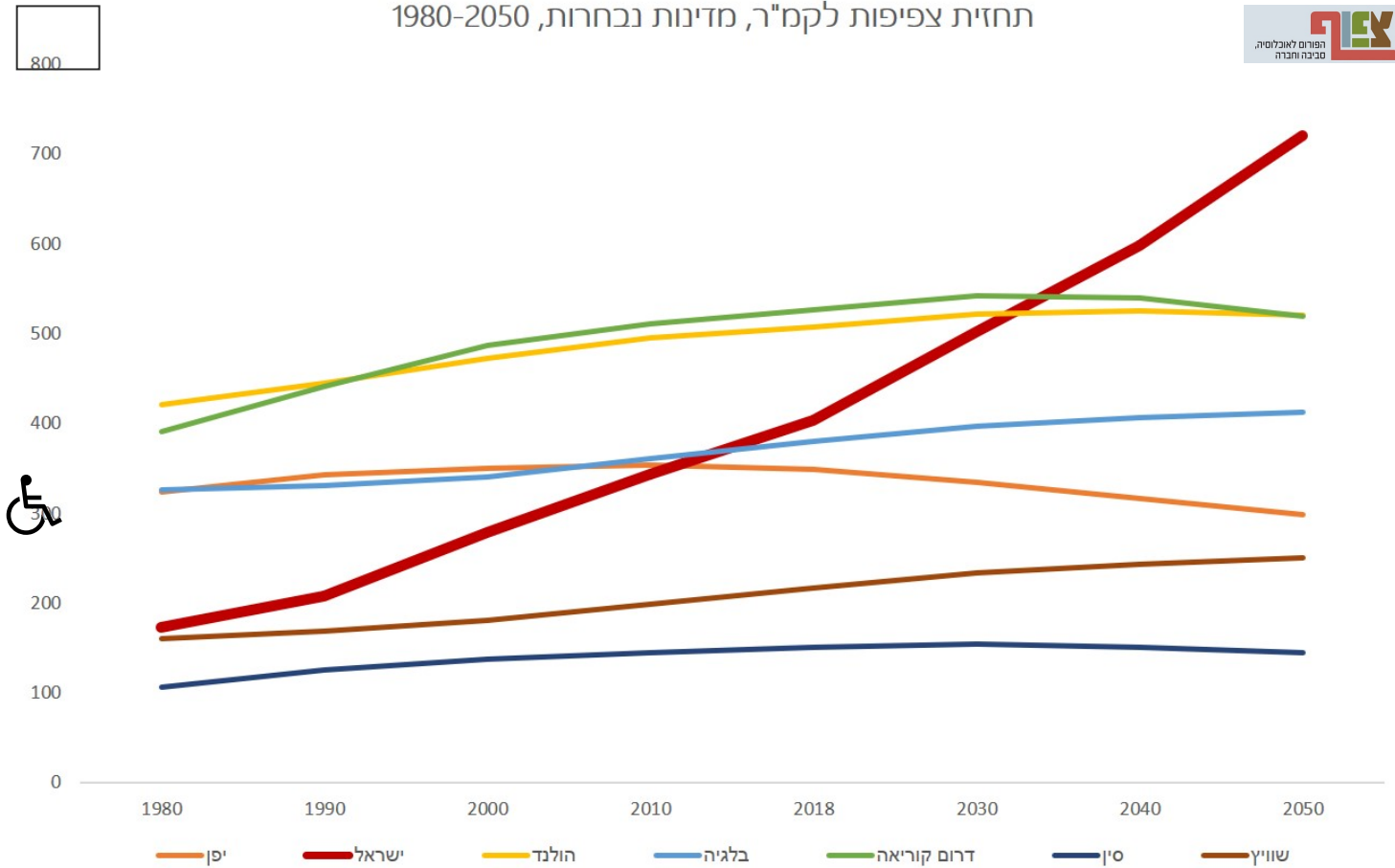
התחזית הזו, שנכתבה על ידי פרופסור רחל אלטרמן ממוסד שמואל נאמן מהטכניון, מופיעה בדו"ח מומחים ראשון מסוגו, לצד תחזיות נוספות המעריכות כי צורת ההתיישבות הכפרית בישראל תגיע אל קיצה בעשורים הקרובים. בניה רבה תהיה תת-קרקעית בשל מחסור בשטחים, ולצד שורה של תחזיות מפורטות נוספות בתחומי התחבורה, סביבה, הבריאות והחינוך.

הדוח המקיף, שחובר לקראת כנס "עתיד צפוף – ישראל 2050" שמתקיים היום (א') – מנתח את השלכותיה הצפויות של צפיפות האוכלוסין בישראל ב-2050 ומציע מספר דרכים להיערכות – בהן עידוד צמצום הילודה, היערכות מחדש של מדיניות תחבורה וקידום חקיקה שתחייב את יזמי הנדל"ן לשאת בעלויות החיצוניות השליליות של המגדלים.

תחזית צפיפות לקמ"ר, מדינות נבחרות, 1980-2050

פרט לפרופסור אלתרמן, בין כותבי הדו"ח גם פרופסור מנואל טרכטנברג, פרופסור דן בן דוד, עו"ד איריס האן ופרופסור שלמה בכור.

בפרק הדיור של הדו"ח, מעריכה אלתרמן כי עם הגידול הצפוי באוכלוסייה העירונית, צורת המגורים הכפרית עתידה להיעלם מנוף ההתיישבות הישראלית: "הכפרים היחידים שיישארו יהיו כפרים מלאכותיים שיהיו תוצר של מדיניות שימור וזאת לצד העלויות החברתיות של מגורים במגדל", נכתב. זאת לצד העתקתן של פעילויות עירוניות רבות אל תת הקרקע, בהיקף שישנה על פי ההערכות את דמויות הערים. על פי תחזיות אלו, ב-2050 תאלץ ישראל להוריד אל תת הקרקע קניונים, אירועים, קונצרטים, תעשיות, כבישים ותשתיות, במטרה לנצל באופן מקסימלי את השטח המועט שעומד לרשותה.

אלתרמן מעריכה כי למעשה כלל הפעילות האנושית, למעט מגורים, תאלץ להתקיים מתחת לאדמה, בשל מחסור בקרקעות אך מציינת כי נכון להיום, ישראל נמצאת באיחור ניכר בהיערכות לכך – הן בתכנון והן בביצוע. בכל הנוגע להשפעתם של מגדלי המגורים, שצפויים על פי ההערכות להשתלט על הנוף בישראל, מעריך הדו"ח כי שינוי צורת הבנייה עשוי להשפיע על אופי החברה הישראלית, שכן מגדלים אינם מייצרים קהילתיות – לא בתוך המגדלים ולא מבחוץ – כך שלא נוצרות שכונות, והמבנה החברתי העתידי עשוי להיפגע, בתוך המגדל ומחוצה לו. השלכות נוספות צפויות להיות מורגשות גם בשוק השכירות והדיור הציבורי, נוכח התאמה נמוכה יחסית לצורת המגורים במגדלים.

אחד התרחישים המתוארים בדו"ח נוגע להיעדר האפשרות לבצע התחדשות עירונית. "במגדלים לעולם לא ניתן יהיה לעשות שיקום שכונות. בשל היותם 'מכונות סגורות' לשדרוג החיצוני והפנימי שלהם צפויות להיות עלויות אדירות, שיהפכו את הריסתם למשתלמת יותר וכך הם עתידים לייצר טראומות עירוניות בקנה מידה שטרם הכרנו".

"ישראל איננה סינגפור – ולעולם לא תהיה"

התחזית רחוקה לאיכות החיים במגדלים אלו, עגומה אף היא: "המגדלים אינם מתאימים למבנה המשפחתי הישראלי", נכתב. "בעוד קונג ומדינות מפותחות וצפופות נוספות נדמה שהתושבים חיים במגדלים באיכות חיים גבוהה, הילודה במדינות הללו שונה לחלוטין מבישראל. בזמן שאצלנו למשפחה יש 3.1 ילדים בממוצע, בסינגפור שיעור הילודה עומד על 0.9. לכן אף על פי שמדובר במדינה צפופה גם כן, אופי הצפיפות שונה לחלוטין. קשה מאוד לקיים חיי משפחה תקינים במגדלים ולראיה העדר הילדים במגדלים, הן בעולם המערבי והן במתפתח. סינגפור וישראל הן לא אותו מקרה, הן מעולם לא היו אותו דבר ולא יהיו אותו דבר".

בפרק העוסק בשטחים הפתוחים, מציין דן פרי, לשעבר מנכ"ל רשות הטבע והגנים ויועץ תכנון במקצועו, כי הכפלת האוכלוסייה – שתביא עימה את הכפלת הבינוי והתשתיות – תגרום נזק אדיר לנוף המקומי בשנת ה-100: "הכפלה זו, על כל התשתיות והכבישים, פירושה מרבטון אחד המתפרש בין אשקלון לנהריה, עם גרורות לצפון ולדרום. אלו השלכות ישירות של ריבוי אוכלוסין, שעם שינוי מדיניות, תכנון חכם והערכות מראש ניתן לצמצם את נזקיהן הצפויים. אך גם במקרה של תכנון אידיאלי, הרחוק שנות אור מהתכנון כיום, הנזק הצפוי עדיין אדיר".

פרי מותח ביקורת על אופן השימוש בקרקעות כיום ומציין כי ישראל מבזבזת קרקעות בקצב אדיר של כ-7,000 דונם בשנה "בגלל גחמות של פוליטיקאים המנסים להוריד את מחירי הדיור", כלשונו, מבלי למנוע כראוי המשך בניית צמודי קרקע ומבלי לתכנן כראוי את מרקמי הערים. בתרחיש של "עסקים כרגיל", מבהיר פרי, הרי שבשנת ה-100 למדינה יהיו לישראל פחות 600 עד 700 אלף דונם של שטחים פתוחים (כ-1.3 משטח המדינה), רובם במרכז הארץ.

במסגרת הערכותיו, מתייחס פרי גם כן להשוואות המקובלות בין ישראל לסינגפור וטוען כי השוואות אלה שגויות, שכן על אף שבסינגפור הצפיפות גבוהה מאוד ועומדת על כ-8,000 בני אדם לקמ"ר, הרי שמדובר בעיר ולא במדינה – המסתמכת באופן מלא על שטחים פתוחים של מדינות אחרות לסיפוק צרכי ביטחון, מזון, מים ונופש – פריבילגיה שממנה ישראל אינה נהנית. זאת ועוד, הרי שבסינגפור התחבורה הציבורית יוצאת מן הכלל והמגבלות על הרכב הפרטי – חמורות. זאת, לצד העובדה כי בניגוד לישראל, סינגפור לא מכפילה את עצמה מדי 25 שנים.

פרופסור שלמה בכור, מהמכון לחקר התחבורה בטכניון, משווה את ישראל לסינגפור ולמקומות נוספים באסיה בהיקפי הצפיפות החזויים, אך מבהיר גם הוא כי ההשוואה בנוגע לשאר היבטי החיים – שגויה, בין השאר בשל המשטר ודפוסי המגורים הנהוגים בישראל. "אנו מתקרבים לצפיפות המאפיינת את המדינות בדרום-מזרח אסיה, אך ללא מבנה אורבני דומה. בעוד שבישראל משפחות מתגוררות ב-150 מ"ר, הרי שביפן משפחות מתגוררות ב-30 מ"ר, מה שמאפשר לספק שירותי התניידות לאוכלוסייה צפופה בזמן סביר", נכתב.

לטענתו, קשה לדמיין מצב בו המבנה האורבני שלנו יהפוך לדומה לשל יפן או סינגפור, בין היתר בשל ההבדל הגדול בגודל ברגולציה. "החברה והמשל בסינגפור שונים לאין ערוך מהחברה הישראלית והשלטון בסינגפור אינו דמוקרטי. על מנת לרכוש שם רכב יש לעבור שורה של מגבלות נוקשות מאוד, בתנאים כאלה קל יותר לנהל תחבורתית חברה צפופה, אך המחיר של זה הוא פגיעה אנושה בחופש הפרט".

יו"ר צפוף, פרופסור אלון טל, התייחס לדו"ח וציין כי "רבים מהאתגרים הלאומיים האדירים איתם מתמודדת ממשלת ישראל בעשור האחרון – מחירי דיור גואים, צפיפות אדירה בכבישים, בבתי החולים ובכיתות הלימוד, משבר במודל הפנסיוני, עומס אדיר על בתי המשפט או היעלמות השטחים הפתוחים – הם חלק ממגמה אחת ברורה. ישראל הופכת צפופה באופן חריג ביחס לעולם המפותח, והפתרונות לשימור איכות התשתיות הציבוריות ואיכות החיים בישראל הופכים מורכבים ויקרים משנה לשנה".

עוד הוסיף טל כי "ישנם פתרונות נקודתיים, אך במבט ארוך טווח הם לא יותר מפלסטר לפצע עמוק. כל עוד נמשיך להתעלם מהפיל שבחדר ולא נדבר על המדיניות הדמוגרפית בישראל – אנחנו נידונים לרוץ מהר יותר ויותר על-מנת לעמוד במקום, פועל יוצא לגידול האוכלוסייה הכי מהיר ב-OECD".

הדו"ח יוצג היום לראשונה בכנס השנתי הראשון של גוף אקדמי-ציבורי חדש, "צפוף" – הפורום לאוכלוסייה, סביבה וחברה, בראשו עומדים ראש החוג למדיניות ציבורית באוני' ת"א פרופ' אלון טל, וד"ר איל רוטנברג ממכון ויצמן. בארגון, אשר בוועדת ההיגוי שלו בכירים לשעבר במגזר הציבורי וחוקרים בכירים מהאקדמיה, פועלים בשנתיים האחרונות להרחבת שיתופי פעולה מחקריים לחקר ההשלכות והצרכים הנגזרים מגידול האוכלוסייה המואץ בישראל, ולרתימת משרדי הממשלה לדון במוכנות הלאומית ובחלופות מדיניות להתמודדות עם השלכות המגמה.